

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ԱԿԱԴԵՄԻԱ**

2020/2021 ուսումնական տարի

**«ՊԱՌԼԱՄԵՆՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ
Հ Ա Ր Ց Ա Շ Ա Ր**

1. Պառլամենտի և պառլամենտարիզմի հասկացության և զարգացման դինամիկան:
2. Պառլամենտի ձևավորման տեսամեթոդաբանական հիմքերը:
3. Պառլամենտի հիմնական գործառույթները:
4. Պառլամենտի օրենսդրական գործառույթը:
5. Պառլամենտի վերահսկողական գործառույթը:
6. Պառլամենտի պետական բյուջեի վերահսկողական գործառույթը:
7. Պառլամենտի՝ գործադիր իշխանության վերահսկողության գործառույթը: Վերաքննիչ պալատի գործառույթները:
8. Պառլամենտը և պառլամենտարիզմը ժողովրդավարական հասարակարգերում:
9. Պառլամենտի իշխանական գործառույթը:
10. Պառլամենտի և պառլամենտարիզմի զարգացման փուլերը:
11. Պառլամենտի և պառլամենտարիզմի զարգացման միտումներն անկախ Հայաստանի Հանրապետությունում:
12. Պառլամենտի սահմանադրաիրավական նախադրյալները:
13. Պառլամենտի դերը պետական իշխանության համակարգում:
14. Պառլամենտի կայացումը որպես համակարգ, խորհրդարանական կառավարման առանձնահատկությունը:
15. Պառլամենտի և պառլամենտարիզմի փոխհարաբերությունները:
16. Պառլամենտի կառուցվածքը:
17. Երկպալատանի պառլամենտների առանձնահատկությունները:
18. Պառլամենտի ձևավորման կարգը, առանձնահատկությունները:
19. Պառլամենտի ձևավորումը Հայաստանի Հանրապետությունում, զարգացման միտումները:
20. Քաղաքական միավորումների գործունեությունը պառլամենտում: Կոալիցիայի ստեղծումը և գործառույթը:
21. Քաղաքական միավորումները պառլամենտական ժողովրդավարություն և պառլամենտական մշակույթ հաստատելու գործում:
22. Քաղաքական միավորումների ձևավորումը պառլամենտում և դրանց լիազորությունները:
23. Մեծամասնության և փոքրամասնության փոխհամագործակցությունը պառլամենտում:
24. Փոքրամասնության երաշխիքների արտացոլումը Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության մեջ:
25. Կանանց մասնակցությունը պառլամենտարիզմի զարգացման գործընթացներին:
26. Ազգային ժողովի օրենսդրական գործընթացը:

27. Ազգային ժողովի վերահսկողական գործառույթը իշխանությունների տարանջատման համակարգում:
28. Ազգային ժողովի վերահսկողությունը պետական բյուջեի ընդունման և կատարման նկատմամբ:
29. Ազգային ժողովի կողմից Կառավարությանն անվստահություն հայտնելու լիազորությունը:
30. Կառավարությանը հարցերով դիմելու ինստիտուտը:
31. Կառավարությանը Ազգային ժողովի կողմից հարցապնդումներով դիմելու գործընթացը և արդյունքը:
32. Կառավարությանը հարցերով դիմելու և հարցապնդում անելու ինստիտուտների նմանությունը և տարբերությունը:
33. Պառլամենտական հանձնաժողովների դերը գործադիր իշխանության վերահսկողության գործընթացում: Քննիչ հանձնաժողովի գործառույթները և ձևավորման կարգը:
34. Պաշտոններում նշանակելու Ազգային ժողովի լիազորությունը:
35. Ազգային ժողովի լիազորությունները ռազմական և արտակարգ դրությունների ժամանակ:
36. Պառլամենտի լիազորությունը պաշտպանության և արտաքին հարաբերությունների բնագավառում:
37. Ազգային ժողովի մարմինները, դրանց դերը ժողովրդավարության հաստատման գործում:
38. Ազգային ժողովի նախագահը և նրա տեղակալը: Նրանց լիազորությունները:
39. Ազգային ժողովի խորհուրդը:
40. Ազգային ժողովի խմբակցությունները:
41. Պատգամավորը որպես Ազգային ժողովի մարմին:
42. Պատգամավորի իրավունքները և պարտականությունները: Պատգամավորի բանավոր և գրավոր հարցերը:
43. Պատգամավորին լիազորությունից զրկելու պայմանները:
44. Պատգամավորի գործունեության սոցիալական երաշխիքները:
45. Պատգամավորի կապն ընտրողների հետ:
46. Համամասնական և մեծամասնական ընտրական համակարգի առանձնահատկությունները:
47. Պատգամավոր և կուսակցական խմբակցություն փոխհարաբերությունները:
48. Ազգային ժողովի հանձնաժողովները որպես ժողովրդավարության զարգացմանը նպաստող ինստիտուտ:
49. Ազգային ժողովի մշտական, ժամանակավոր և քննիչ հանձնաժողովները, դրանց ձևավորման կարգը և գործողության սկզբունքը:
50. Պառլամենտական լսումներ:
51. Ենթահանձնաժողովներ, դրանց գործունեությունը:
52. Օրենսդրական նախաձեռնության ինստիտուտը:
53. Օրենսդրական նախաձեռնության սուբյեկտը:
54. Օրենսդրական նախաձեռնությանը ներկայացվող պահանջները:
55. Օրենսդրական գործընթացի փուլերը:
56. Վետոյի կիրառումը և դրա հաղթահարման ձևերը:

57. Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը, գումարման կարգը և օրակարգը:
58. Ազգային ժողովի հերթական նստաշրջանները:
59. Ազգային ժողովի արտահերթ նիստի կամ նստաշրջանի գումարման կարգը, օրակարգը:
60. Ազգային ժողովում քննարկվող հարցերի ներկայացման կարգը:
61. Ազգային ժողովում հարցերի քննարկման կարգը:
62. Օրենքի նախագիծը շրջանառության մեջ դնելու և քննարկելու կարգը:
63. Սահմանադրության մեջ փոփոխություններ կատարելու և հանրաքվեի դրվելիք օրենքի նախագծերի քննարկման կարգը:
64. Ազգային ժողովի կողմից Սահմանադրական օրենքների ընդունման կարգը:
65. Ազգային ժողովի կողմից ընդունվող իրավական ակտերը, դրանց արդյունավետությունը և դասակարգումը:
66. Ազգային ժողովի աշխատակազմի դերը պառլամենտի գործունեության արդյունավետության ապահովման գործում:
67. «ՀՀ քաղաքացիական ծառայության մասին» և «ՀՀ ազգային ժողովի աշխատակազմում պետական ծառայության մասին» օրենքների համեմատական վերլուծություն:
68. Ազգային ժողովի և Հարապետության Նախագահի փոխհարաբերությունները:
69. Ազգային ժողովի արձակման դեպքերը իրավունքի ուժով:
70. Միջազգային պայմանագրերի վավերացման, կասեցման, չեղյալ հայտարարման կարգը:
71. Հանրապետության Նախագահի պաշտոնանկությունն Ազգային ժողովում:
72. Հանրապետության Նախագահի հրաժարականի քննարկումն Ազգային ժողովում:
73. Ազգային ժողովի կողմից պատերազմ հայտարարելու կարգը:
74. Ազգային ժողովի և Կառավարության փոխհարաբերությունները:
75. ՀՀ կառավարության գործունեության ծրագիրը հաստատելու գործընթացը:
76. Վարչապետի ընտրությունը և նշանակման հիմնախնդիրները:
77. Կառավարության օրենսդրական նախաձեռնության իրավունքի իրացումը:
78. Կառավարության վստահության և կառավարության կողմից օրենքների նախագծերի քննարկման հերթականության սահմանման հիմնահարցի մասին:
79. Կառավարության կողմից իր վստահության հարցի բարձրացումը:
80. Կառավարության հրաժարական ներկայացնելու մեխանիզմը:
81. Կառավարության կողմից պետական բյուջի ներկայացման կարգը:
82. Ազգային ժողովի կողմից վարչապետին անվստահություն հայտնելու կարգը:
83. Կառավարության կառուցվածքի մասին:
84. Սահմանադրական դատարանի լիազորությունները:
85. Ազգային ժողովի, Ազգային ժողովի պատգամավորների, խմբակցությունների կողմից Սահմանադրական դատարան դիմելու կարգը:
86. Սահմանադրական դատարանի դատավորների ընտրության և նշանակման կարգը:
87. Սահմանադրական դատարանի եզրակացությունների քննարկումն Ազգային ժողովում:

88. Ազգային ժողովում ընդունված օրենքների և որոշումների սահմանադրականության հիմնախնդիրները:
89. Հանրապետության Նախագահի կողմից միջազգային պայմանագրերը Ազգային ժողով ներկայացնելու կարգը:
90. Սահմանադրական դատարանի ազդեցությունը Ազգային ժողովի կազմավորման գործընթացին:
91. Ազգային ժողովի լիազորությունները բարձրագույն դատական խորհրդի կազմն ընտրելիս:
92. Ազգային ժողովի հանրային կապերը:
93. Ազգային ժողովի հրապարակային գործունեության հիմնախնդիրները:
94. Միջխորհրդարանական կապերի զարգացումը:
95. Ազգային ժողովի անդամկցությունը միջազգային կազմակերպություններին:
96. Միջխորհրդարանական հանձնաժողովների գործունեությունը:
97. Պատգամավորական բարեկամության խմբեր:
98. Եվրախորհրդի անդամկցության հիմնախնդիրները և Ազգային ժողովի դերը:
99. Եվրամիություն, Նոր հարևանություն ծրագիրը և պառլամենտի գործունեությունը:
100. Պառլամենտարիզմի զարգացումը ժողովրդավարության պայմաններում:
101. Սահմանադրություն և սահմանադրականություն, պառլամենտ և պառլամենտարիզմ:
102. Պաշտոններում ընտրելու, նշանակելու, պաշտոնատար անձի հրաժարականի և լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման կամ պաշտոնանկության մասին հարցերի քննարկումը:
103. Պատգամավորին ձերբակալելու, որպես մեղադրյալ ներգրավելու, կալանավորելու կամ նրան վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը:
104. Հաշտեքննիչ պալատը և Ազգային ժողովում նրա հաշվետվության ներկայացման կարգը:
105. Կենտրոնական բանկի դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի ներկայացումը:
106. Ազգային ժողովում Կենտրոնական բանկի հաշվետվությունների ներկայացումը:
107. Ուղերձների և հայտարարությունների ընդունման կարգը:
108. Ազգային ժողովի աշխատանքային խորհրդակցությունները:
109. Ազգային ժողովի աշխատանքների լուսաբանման կարգը:
110. Ազգային ժողովի գործունեությունը, աշխատանքային լեզուն:

Իրավագիտության ամբիոնի վարիչ՝

Ա.Եգեկյան

ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ա) նորմատիվ իրավական ակտեր

1. **Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն** (ընդունված 1995 թվականի հուլիսի 5-ի Հայաստանի Հանրապետության հանրաքվեով, փոփոխությունները կատարվել են 2005 թվականի նոյեմբերի 27-ի և 2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեներով):
2. **«Ազգային ժողովի կանոնակարգ» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը** (ընդունված 2002թ. փետրվարի 20-ին, վերջին փոփոխությունները կատարվել են 2016 թվականի մայիսի 25-ին): Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխություններից հետո կընդունվի **«Ազգային ժողովի կանոնակարգ»** ՀՀ սահմանադրական օրենք:
3. **«Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի աշխատակազմում պետական ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը** (ընդունված 2009 թվականի հունիսի 11-ին):
4. **Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք** (ընդունված 2016 թվականի մայիսի 25-ին, վերջին փոփոխությունները կատարվել են 2016 թվականի հունիսի 30-ին):
5. **«Կուսակցությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը** (ընդունված 2002 թվականի հուլիսի 3-ին, վերջին փոփոխությունները կատարվել են 2016 թվականի մայիսի 25-ին):
6. **«Սահմանադրական դատարանի մասին»** ՀՀ օրենքը (ընդունված **2006 թվականի հունիսի 1-ին**):
7. **«Իրավական ակտերի մասին»** ՀՀ օրենքը (ընդունված 2002 թվականի ապրիլի 3-ին, վերջին լրացումը կատարվել է 2016թ. հունիսի 30-ին):
8. **«Միջազգային պայմանագրերի մասին»** ՀՀ օրենքը (ընդունված 2007 թվականի փետրվարի 22-ին):
9. **«Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կառուցվածքի մասին»** ՀՀ օրենքը (ընդունված 2008 թվականի հունիսի 17-ին):
10. **«Հանրաքվեի մասին»** Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (ընդունված 2001 թվականի սեպտեմբերի 12-ին, վերջին փոփոխությունները կատարվել են 2015 թվականի հունիսի 10-ին):

բ) հիմնական գրականություն

1. **Աղաջանյան Ա.Վ.** Պառլամենտական վերահսկողություն իրավահամեմատական վերլուծություն), Երևան, 2003:
2. **Թոխյան Ֆ.** Խորհրդարանական ընտրությունների սահմանադրաիրավական կարգավորման հիմնախնդիրները երիտասարդ ժողովրդավարության երկրներում, Երևան, 2004:
3. **Հակոբյան Հ.** Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մի քանի հիմնախնդիրների շուրջ, Երևան, 2005:
4. **Հակոբյան Հ.** Պառլամենտը և պառլամենտարիզմը Հայաստանի Հանրապետությունում, Երևան, 2007:
5. **Հարությունյան Գ.** Սահմանադրական մշակույթ. Պատմության դասերը և ժամանակի մարտահրավերները, Երևան, 2016:

գ) լրացուցիչ գրականություն

1. **Այվազյան Վ.** Մարդու իրավունքների պաշտպանության կազմակերպումը Հայաստանի Հանրապետությունում, Երևան, 2000:
2. **Ապիյան Ն. Ա.** Պետության և իրավունքի տեսության հիմնահարցեր (ուսումնական ձեռնարկ), 2001 (համահեղինակ):
3. **Ապիյան Ն.Ա.** Իրավական պետություն և օրինականություն, 2 լրց. վերամշակված հրատարակություն, Երևան, 2001 (համահեղինակ):
4. **Խաչատրյան Հ.** Իշխանությունների տարանջատում և պառլամենտարիզմ, Երևան, 1994:
5. **Խաչատրյան Հ.** Պառլամենտ և պատգամավոր, Երևան, 1994:
6. **Կոստանյան Գ.** Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի սահմանադրաիրավական կարգավիճակը, Երևան, 2005:
7. **Հարությունյան Գ.** Սահմանադրությունից՝ սահմանադրականություն, Երևան, 2004:
8. **Հարությունյան Գ.** Սահմանադրական մշակույթ. պատմության դասերը և ժամանակի մարտահրավերները, Երևան, 2005:
9. **Հարությունյան Ա.Շ.** Կուսակցություններ և ընտրություններ, Երևան, 1996:
10. **Հարությունյան Ա.Շ.** Եվրոպական Միություն, Երևան, Պետական ծառայություն, 2005:
11. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունք, Երևան, 2005:
12. **Սաֆարյան Գ.** Իրավաստեղծ գործունեության և օրենսդրության զարգացման հիմնահարցերը Հայաստանի Հանրապետությունում (պատմա-տեսական վերլուծություն), Երևան, 2004:
13. **Այվազյան Ն. Ա., Այվազյան Վ.Ն, Եղիյան Ռ.Հ. և ուրիշ.** ՀՀ օրենսդիր իշխանության կազմակերպման և գործունեության սահմանադրական հիմունքները, Երևան 2011
14. **Հարությունյան Գ., Վաղարշյան Ա.** ՀՀ Սահմանադրության մեկնաբանություններ, Երևան 2010
15. **Այվազյան Ն. Ա., Այվազյան Վ.Ն, Դանիելյան Գ. Բ և ուրիշ.** ՀՀ սահմանադրական իրավունք: Դասագիրք ԲՈԽ-երի համար 5-րդ լրամաշակված հրատարակություն, Երևան 2012
16. **Авакьян С. А.** Федеральное Собрание – Парламент России, М., 1999.
17. **Алебастрова И. А.** Конституционное право зарубежных стран. Схемы, комментарии, М., 2002.
18. **Баглай М. В.** Конституционное право Российской Федерации, М., 2001.
19. **Джангирян Ж. Д.** Разделение властей в Республике Армения. Конституционная модель и практика, М., 2003.
20. **Елчев В. А.** Аппарат Государственной Думы и законотворческий процесс, М., 1999.
21. **Енгибарян Р. В.** Сравнительное конституционное право, М., 2005.
22. Зарубежное избирательное право: Учебное пособие, М., 2003.
23. **Зеленцов А. Б.** Контроль за деятельностью исполнительной власти в зарубежных странах, М., 2002.
24. **Зоркин В. Д.** Основные ветви государственной власти: их разграничение и соотношение Социалистическое правовое государство: концепция и пути реализации, М., 1990.
25. **Карапետян Л.М.** Федеративное устройство Российского государства, М., 2001.
26. **Козлова Е. И., Кутафин О. Е.** Конституционное право России, М., 2002.
27. **Овсепян Ж.И.** Юридическая ответственность и государственное принуждение (Общетеоретическое и конституционно-правовое исследование), Ростов-на-Дону, 2005.
28. **Степанян В.В.** Выражение интересов общества и личности в социалистическом праве (механизм: структура, функционирование), Ереван, 1983.
29. **Степанян В.В.** Теоретические проблемы правообразования в социалистическом обществе, М., 1986.
30. **Чиркин В. Е.** Конституция. Российская модель, М., 2004.
31. **Шохин А.** Взаимодействие властей в законодательном процессе, М., 1997.
32. **Нисневич Ю.А.** Законодательная деятельность. Политико-правовой анализ. Учебное пособие, М., 2007.
33. **Фадеев В.И. Варлен М.В.** «Депутатский мандат в Российской Федерации: Конституционно-правовые основы: Учебное пособие» М., 2008.
34. **Озиев Т. Т.** «Конституционное право. Учебное пособие» М. 2009

35. **Булаков О.Н., Рязанцев И.Н.** «Парламентское право России. Курс лекций» М. 2007
36. **Овсебян. Ж.И.** Система высших органов государственной власти в России (Диалектика конституционно-правовых основ с начала XX по начало XXI в.) Ростов-н/Д., 2006
37. **Овсебян Ж. И.** Становление парламентаризма в России. Учебное пособие, Ростов-н/Д., 2000
38. **Чиркин В.Е.** Верхняя палата современного парламента: сравнительно-правовое исследование , М. 2011
39. **L. Despouy,** to the IPU Simposium Parliament, Guardian of Human Rights, Budapest, 1993, cited DCAF/IPU Handbook on the Parliamentary Oversight of the Security Sector.

դ) Էլեկտրոնային կայքեր

1. www.arlis.am
2. www.parliament.am
3. www.concourt.am
4. www.duma.gov.ru
5. www.auditorium.ru
6. www.кив.kz.article.php:siol-4790
7. www.ipu.Org
8. www.europa.eu.int